

УДК 341.9 + 343.9

Сапоженик Д. І.

dimalv.ua@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1125-8571

Researcher ID: G-1404-2019

к.т.н., доц., доцент кафедри товарознавства, митної справи та управління якістю, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

ПРОБЛЕМА КОНТРАБАНДИ ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ В УКРАЇНІ

Анотація. Розглянуто проблеми, пов'язані з незаконним ввезенням до країн-членів Європейського Союзу сигарет з території України. Виокремлені нові виклики, які виникають у зв'язку зі збільшенням обсягів контрабанди. Однією з основних причин цієї тенденції є продовження конфлікту в Україні, що поглиблює хитку економічну ситуацію в країні, яка супроводжується зростанням безробіття через руйнування виробничих потужностей та інфраструктури, розрив економічних і соціальних зв'язків між різними частинами України та занепад фінансової, банківської, транспортної та комунікаційної систем. Конфлікт, ослаблення уряду та корупційність державних і правоохоронних органів створюють нові проблеми, що ускладнюють вирішення ситуації, що склалася з контрабандою сигарет в Україні. Ці виклики вимагають від українського уряду впровадження нових заходів щодо боротьби з контрабандою всередині країни. Зазначено різні напрямки в боротьбі проти контрабанди сигарет включно з підвищенням акцизних зборів, розробкою антикорупційних програм і співпрацею з європейськими митними та правоохоронними органами. При цьому ініціативи Державної прикордонної служби та Державної фіскальної служби України по боротьбі з контрабандою гальмуються нестабільністю, що зберігається, і браком ресурсів. Для вирішення окреслених проблем запропоновані такі підходи та заходи. По-перше, формування єдиного тютюнового ринку (приведення до базового (єдиного) рівня ставок акцизів і податку на додану вартість на тютюн і тютюнову продукцію в усіх країнах, дотичних до експортно-імпорتنих операцій з тютюновими виробами); гармонізація адміністративної та кримінальної відповідальності за незаконний імпорту тютюну і тютюнової продукції; запровадження обов'язкового єдиного маркування тютюнової продукції; реалізація відстеження транскордонного переміщення тютюну і тютюнової продукції; усунення чинних бар'єрів, вилучень та обмежень щодо руху тютюну і тютюнової продукції). По-друге, заходи протидії незаконному обігу тютюну та тютюнової продукції мають містити в собі складові: встановлення кримінальної відповідальності за незаконне ввезення/вивезення тютюну і тютюнової продукції; організація дистанційного моніторингу руху транспортних засобів, що прямують транзитом з однієї частини митної території ЄС на іншу через територію (оптимально з використанням електронних навігаційних пломб); закріплення як обов'язкового етапу митного контролю під час реєстрації транзиту територією України, уточнення відомостей щодо пункту призначення транзитного перевезення (для всіх товарів включно з тютюном і тютюновими виробами).

Ключові слова: контрабанда, контрафактні сигарети, контрабандні сигарети, корупція, нелегальна торгівля.

Sapozhnyk Dmytro

dimalv.ua@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1125-8571

Researcher ID: G-1404-2019

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Commodity Research, Customs Business and Quality Management, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

THE PROBLEM OF TOBACCO PRODUCTS SMUGGLING IN UKRAINE

Abstract. *The problems associated with the illegal importation of cigarettes from Ukraine to the EU member states are considered. New challenges arising from the increase in smuggling are highlighted. One of the main reasons for this trend is the ongoing conflict in Ukraine, which is exacerbating the country's fragile economic situation, accompanied by rising unemployment due to the destruction of production facilities and infrastructure, the severance of economic and social ties among different parts of Ukraine, and the decline of the financial, banking, transport and communication systems. Conflict, a weakened government and law enforcement agencies are creating new challenges that make it difficult to address the current situation with cigarette smuggling in Ukraine. These challenges require the Ukrainian government to implement new measures to combat smuggling within the country. Various areas of anti-cigarette smuggling efforts have been outlined, including increasing excise duties, developing anti-corruption programmes and cooperating with European customs and law enforcement agencies. At the same time, the initiatives of the State Border Guard Service and the State Fiscal Service of Ukraine to combat smuggling are hampered by the continuing instability and lack of resources. The following approaches and measures are proposed to address these problems. Firstly, the formation of a single tobacco products market (bringing excise and value added tax rates on tobacco and tobacco products to a basic (uniform) level in all countries involved in export and import operations with tobacco products); harmonization of administrative and criminal liability for illegal imports of tobacco and tobacco products; introduction of mandatory uniform labelling of tobacco products; implementation of tracking of cross-border movement of tobacco and tobacco products; elimination of existing barriers, exemptions and restrictions on the movement of tobacco and tobacco products). Secondly, measures to combat illicit trafficking in tobacco and tobacco products should include the following components: criminalization of the illegal import/export of tobacco and tobacco products; organization of remote monitoring of vehicles transiting from one part of the EU customs territory to another through the territory (optimally using electronic navigation seals); and establishment of customs control as a mandatory stage of transit registration through the territory of Ukraine clarification of information on the destination of transit (for all goods, including tobacco and tobacco products).*

Keywords: smuggling, counterfeit cigarettes, smuggled cigarettes, corruption, illegal trade.

JEL Classification: E62, G28, H21, H25, H26, H39

DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2025-45-09>

Постановка проблеми. З 2016 р. Україна залишається найбільшим джерелом надходження контрафактних і контрабандних тютюнових виробів зі Східної Європи до країн ЄС. У період з 2013 по 2018 рр. обсяг ввезення контрафактних і контрабандних цигарок до держав ЄС з території України збільшився з 1,3 млрд до 4,2 млрд [1]. Нещодавні дослідження незаконної торгівлі в конфліктних регіонах показують, що в країнах із високим рівнем виробництва та розподілу незаконних товарів збройні сутички та насильство ство-

рюють благодатне підґрунтя для експоненціального зростання контрабанди, корупції та інших видів злочинності [2–6]. Україна слугує яскравим прикладом того, як погіршення економічної ситуації та політична нестабільність призводять до відродження та зміцнення кримінальних мереж і корупційних кіл, що займаються контрабандою та іншими злочинами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З погляду порівняльного аналізу Україна має багато спільного з Лівією та Тунісом, де обсяг незаконної торгівлі збільшився після падіння

режимів Каддафі та Бен Алі через поширення корупції та слабкість правоохоронних органів [7]. Однією з основних причин описаної вище тенденції є продовження воєнного конфлікту в Україні, що погіршує й без того складну економічну ситуацію, яка супроводжується зростанням безробіття через руйнування виробничих потужностей та інфраструктури, розрив економічних і соціальних зв'язків між різними частинами України та ослаблення фінансової, банківської, транспортної та комунікаційної систем. Дії щодо боротьби з корумпованими чиновниками на різних рівнях державного управління не призвели до зменшення поширення корупції, що сприяє веденню незаконної торгівлі. Доти, доки негативні соціально-економічні наслідки нинішньої кризи не будуть подолані, незаконний потік тютюнових виробів з території нашої країни залишиться значним.

У 2020 р. Державна прикордонна служба України вилучила понад 4,2 млн пачок тютюнових виробів [8, 9]. Однак прикордонники мають справу лише з верхівкою айсберга. Порівняння статистики вилучень із кількістю українських підроблених і контрабандних цигарок до ЄС показує, що правоохоронні органи виявляють менше ніж 2 % незаконних вантажів [10]. Величезні прибутки, що виникають через різницю в ціні на тютюнові вироби в Україні та в країнах ЄС, виступають для злочинців і корумпованих чиновників сильним фінансовим стимулом брати участь у цьому бізнесі. Наприклад, у 2016 р. ціна пачки цигарок в Україні становила 0,52 євро порівняно з 6,76 євро у Франції [11]. Лише у Франції контрабандисти цигарок з України могли отримати у 2016 р. до 243 млн євро річного виторгу, що становить більше половини українського експорту законних товарів до цієї країни [12, 13]. У результаті наша країна зазнає значних податкових збитків через незаконну торгівлю сигаретами.

Постановка завдання. Метою статті було вивчення сучасного стану та проблеми незаконного переміщення (контрабанди) тютюнових виробів в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незначний відсоток вилучених підроблених і контрабандних цигарок безпосередньо пов'язаний з тим, що через прикордонні контрольно-пропускні пункти щоденно переміщується велика кількість людей і транспортних засобів. Наприклад, у 2016 р. кордон ЄС

та України перетнули понад 89,5 млн осіб та майже 20,3 млн транспортних засобів [14]. Такий великий трафік надзвичайно ускладнює виявлення підозрілих автомобілів. Контрабандисти все частіше винаходять нові методи незаконного перетину кордону. Вибір способів приховування і транспортування незаконного вантажу залежить від конкретного маршруту, яким контрабандисти його перевозять. Найпопулярнішими способами залишаються приховування цигарок серед інших видів товарів, що законно переміщуються через пункти перетину кордону, та перевезення цигарок у прихованих частинах транспортних засобів [15].

Крім автомобілів, контрабандисти використовують безліч інших транспортних засобів, а також різні пристрої. Наприклад, на річках вони часто використовують різноманітні плавучі пристрої або вдаються до так званого тросового методу, коли коробки з цигарками транспортуються з одного берега річки на інший за допомогою тросів. Також злочинці дедалі частіше застосовують різні літальні апарати включно з літаками, гелікоптерами, моторними дельтапланами та дронами. Щоб залишитися непоміченими, вони зазвичай літають уночі та на малих висотах. Ще одна тенденція, яка стала очевидною в 2023 р., – це зростання кількості випадків використання вантажної залізниці для перевезення сигарет [16].

Наявність корупції в правоохоронних, податкових і митних органах, безумовно, сприяє зростанню контрабанди [17]. Державні чиновники, яким корупція і контрабанда безпосередньо вигідні, несуть відповідальність за провал антикорупційних реформ. Наприклад, у 2016 р. Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) припинило фінансування свого проекту митної реформи в Одеському порту. Одна з причин – рентгенівські сканери, поставлені в межах цього проекту, були пошкоджені корумпованими митниками, які займалися злочинною діяльністю [18].

Підкуп співробітників митниці нижчої ланки є лише відображенням великомасштабної корупції на більш високому рівні митної ієрархії. Один із найбільших корупційних скандалів на українській митниці був пов'язаний із високопосадовцем, який очолював Державну фіскальну службу України. У 2017 р. його було заарештовано за звинуваченням у корупції на підставі результатів розслідування, проведеного Національним антикорупційним бюро України [19, 20]. Ба більше, українські мит-

ники не тільки причетні до отримання хабарів, а й деякі з них самі займаються контрабандою сигарет [21]. Крім того, українські та іноземні дипломати також були причетні до незаконного ввезення тютюнових виробів до ЄС [22]. Тільки в першій половині 2020 р. українські прикордонники тричі затримували контрабандистів-дипломатів [23].

На жаль, корупція в нашій країні поширена повсюдно. Наприклад, у 2016 р. співробітники правоохоронних органів України затримали членів проурядової київської патрульної служби поліції, які перевозили підроблені сигарки, вироблені в самопроголошеній Донецькій Народній Республіці [24]. Патрульну службу поліції особливого призначення в Києві було створено 2014 року для підтримання громадського порядку, захисту громадян від злочинних посягань і запобігання кримінальним злочинам. Іншим завданням цієї служби було припинення мародерства і торгівлі людьми. Громадянська війна загострила конкуренцію між злочинними організаціями в різних частинах України за частки ринку в незаконній торгівлі. Ще у 2015 р. кількох вищих посадових осіб поліції України було звільнено після перестрілки, яка стала наслідком конфлікту між двома народними депутатами через канали контрабанди сигарок та наркотиків [25]. Це сталося в м. Мукачево на Закарпатті. Такий інцидент змусив звернути увагу на два важливі аспекти проблеми контрабанди сигарет. По-перше, він продемонстрував, що влада не мала повного контролю над збройними угрупованнями, місцевими політиками і бізнесменами, залученими до незаконної торгівлі, а по-друге, показав, що інтереси місцевих органів влади та злочинних організацій на регіональному рівні часто переплітаються, причому фінансові та економічні мотиви переважають над політичними.

Конфлікт, ослаблення уряду та корумпованість державних і правоохоронних органів створюють нові проблеми, що перешкоджають розв'язанню ситуації, яка склалася в країні, з контрабандою тютюнових виробів. Це вимагає від українського уряду впровадження нових заходів по боротьбі з контрабандою всередині країни і роботи в тісній співпраці з країнами – членами ЄС. Наразі штрафи за контрабанду сигарет в Україні порівняно низькі, тоді як у країнах ЄС вони істотно вищі [26]. Це свідчить про необхідність уніфікації санкцій за контрабанду сигарет у регіоні.

Ще у 2017 р. Верховна Рада ухвалила кілька поправок до Податкового кодексу України. Зокрема, нові поправки передбачають поступове підвищення акцизів на тютюнові вироби відповідно до зобов'язань за угодою з ЄС [27]. У країнах із великою часткою населення з низькими доходами ухвалені заходи повинні були допомогти знизити внутрішнє споживання цигарок і збільшити доходи бюджету. До прикладу, у Південній Африці підвищення акцизних зборів на тютюн у період з 1994 до 1999 р. на 149% призвело до скорочення споживання сигарет на 21% [28]. Проте вплив підвищення акцизів на великомасштабну контрабанду в Україні залишається неоднозначним. Контрабанда сигарет також залежить від таких чинників, як рівень корупції, соціальна терпимість до незаконної діяльності та наявність неформальних мереж збуту й організованої злочинності.

Вирішальне значення в межах програм боротьби з корупцією та контрабандою має наявність у представників владних структур політичної волі. Українським державним лідерам потрібно проявити сильну політичну волю, щоб протистояти чиновникам і митникам, які отримують пряму вигоду від контрабанди та пов'язаної з нею злочинної діяльності. Незалежно від масштабів пропонованої зміни політики ті, хто отримує вигоду з такої незаконної діяльності, докладають усіх зусиль, щоб підірвати боротьбу з корупцією. Наприклад, це виразно проявилось в суперечливому законопроекті, що був поданий до Верховної Ради у 2017 р. щодо усунення голови Національного антикорупційного бюро України [29]. Тільки під тиском міжнародних організацій вдалося зірвати атаку на незалежне антикорупційне бюро країни.

Щоб і надалі отримувати міжнародну допомогу та фінансування для здійснення реформ, українські політики мають приділяти більше уваги розробці різноманітних методів вирішення проблеми корупції. Однак ці антикорупційні зусилля були суттєво підірвані нещодавнім корупційним скандалом, у якому брала участь низка державних органів включно з Генеральною прокуратурою, Службою державної безпеки, Державною фіскальною службою, збройними силами та Національним антикорупційним бюро України [30]. Скандал продемонстрував, що корупція серед високопоставлених чиновників ставить під загрозу реалізацію програм міжнародної допомоги,

які мають вирішальне значення для наших громадян.

Той факт, що українські правоохоронні органи виявляють лише невелику частину підроблених і контрабандних сигарет, свідчить про необхідність реформ у цій сфері. Ініціативи Державної прикордонної служби та Державної фіскальної служби України по боротьбі з контрабандою гальмуються нестабільністю в країні, яка зберігається на сьогодні, і браком ресурсів. Це створює очевидні проблеми у зміцненні необхідної інфраструктури для продовження боротьби з контрабандою. Очевидно, що успішні програми по боротьбі з цим явищем потребуватимуть додаткового фінансування, людських ресурсів і технічної підтримки відповідних органів, а також більшої сумлінності їхнього персоналу.

Також існує гостра необхідність у поліпшенні статистики, пов'язаної з виробництвом, розповсюдженням і контрабандою сигарет в Україні. Нині статистика країни в цій сфері базується на вилученнях сигарет, що не відображає всю незаконність цього виду «підприємництва». Методи роботи контрабандистів, які постійно змінюються, вимагають від митних органів активізувати зусилля з вивчення логістики незаконних поставок. Слідчі та митники повинні зустрічатися на регулярній основі для обговорення стратегії і тактики, які використовують злочинці, і пошуку нових, більш ефективних методів і технологічних рішень у межах протидії цьому явищу.

Через зростаючу кількість людей і транспортних засобів, що переміщуються через прикордонні пункти пропуску, навантаження на прикордонників збільшується. Фізичний огляд – це тривалий і трудомісткий процес, що вимагає значних людських ресурсів. Тому традиційні методи боротьби з контрабандою мають поєднуватися з новими технологічними рішеннями. Встановлення рентгенівських сканерів на всіх пунктах пропуску на кордоні з Україною дозволить поліпшити їхні можливості щодо запобігання незаконному ввезенню сигарет до ЄС.

Наприкінці необхідно зазначити, що спільні операції, які проводять митні органи країн ЄС і країн, що не входять до ЄС, показали свою ефективність у боротьбі з незаконними тютюновими виробами. Наприклад, у 2016 р. Митна адміністрація Естонії та Європейське бюро по боротьбі з шахрайством запустили операцію «Магnum» для протидії контрабанді тютюно-

вих виробів, що доставляються автомобільним транспортом до ЄС з України, з Білорусі та Росії. Під час цієї операції було вилучено близько 11 млн сигарет [31]. У 2017 р. під час наступної спільної митної операції, в якій брали участь 14 європейських держав, було вилучено понад 19 млн сигарет [32]. Ключовим фактором успіху цих операцій став обмін розвідувальною інформацією в реальному часі. Крім того, з 2015 р. експерти Європейського бюро по боротьбі з шахрайством і співробітники митних органів ЄС зосередили свою увагу на організації багатосторонніх діалогів з нашою країною з питань контрабанди. Такі діалоги мають великий потенціал з точки зору поліпшення прикордонного співробітництва для запобігання незаконній торгівлі. Ці дії щодо недопущення контрабанди сигарет не тільки сприяють верховенству закону, а й збільшують доходи Української держави, необхідні для підтримки соціальних, освітніх, медичних та інших послуг для громадян.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Для вирішення окреслених проблем можуть бути застосовані такі підходи та заходи. *По-перше*, доцільне формування єдиного тютюнового ринку. Основними кроками в запропонованому напрямі видаються:

1) приведення до базового (єдиного) рівня ставок акцизів і податку на додану вартість на тютюн і тютюнову продукцію в усіх країнах, дотичних до експортно-імпортних операцій з тютюновими виробами;

2) гармонізація адміністративної та кримінальної відповідальності за незаконний імпорт тютюну і тютюнової продукції в межах взаємної торгівлі країн ЄС та України (при цьому необхідно розглянути варіант посилення санкцій);

3) запровадження обов'язкового єдиного маркування тютюнової продукції, виробленої на території ЄС та України на етапі виготовлення (агрегатор спеціальних марок має бути єдиним);

4) реалізація відстеження транскордонного переміщення тютюну і тютюнової продукції в межах ЄС;

5) усунення чинних бар'єрів, вилучень та обмежень щодо руху тютюну і тютюнової продукції територією ЄС шляхом гармонізації особливостей регулювання обігу розглянутих товарів у європейських країнах (з урахуванням національних інтересів держав).

По-друге, формування механізму запобігання та протидії незаконному обігу тютюну та тютюнової продукції має містити в собі такі складові:

1) встановлення кримінальної відповідальності за незаконне ввезення/вивезення тютюну і тютюнової продукції. Для цього варто внести зміни до Кримінального кодексу України, які дадуть змогу ідентифікувати порушення порядку експорту/імпорту розглянутих товарів як контрабанду, а не як адміністративний проступок;

2) організація дистанційного моніторингу руху транспортних засобів, що прямують транзитом з однієї частини митної території ЄС на іншу через територію (оптимально з використанням електронних навігаційних пломб);

3) закріплення як обов'язкового етапу митного контролю під час реєстрації транзиту територією України, уточнення відомостей щодо пункту призначення транзитного перевезення (для всіх товарів включно з тютюном і тютюновими виробами). Для реалізації пропонованого підходу потрібне нормативне закріплення в тексті Митного кодексу України обов'язковості підтвердження поставки кінцевим пунктом митного транзиту товарів. Оптимальною формою направлення такого підтвердження є електронне повідомлення, підписане посиленням кваліфікованим електронним підписом юридичної особи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Project Stella: A Study of the Illicit Cigarette Market in the EU. KPMG press office. 2018. 65 p. URL: https://public.tableau.com/views/ExecutiveSummary-TOUUPLOAD/ProjectStella-ExecutiveSummary?%3Aembed=y&%3AshowVizHome=no&%3Adisplay_count=yes&%3Atoolbar=no#3

2. Крисоватий А. І. Сучасні виклики забезпечення митної безпеки в Україні : монографія. Тернопіль : Університетська думка, 2020. 414 с.

3. Cornell S. E. The Interaction of Narcotics and Conflict. *Journal of Peace Research*. 2005. Vol. 42, No. 6. Pp. 751–760. URL: http://isdp.eu/wp-content/uploads/publications/2005_cornell_the-interaction-of-narcotics-and-conflict.pdf/.

4. Kukhianidze A., Gotsiridze R. Smuggling Through Abkhazia and Tskhinvali Region of Georgia. Tbilisi : Transnational Crime and Corruption Center (TraCCC) Georgia Office. 2004. 106 p. URL: https://tracc.gmu.edu/wp-content/uploads/2020/09/Kukhianidze_Kupatadze_Smuggling_Georgia_Eng_2004.pdf

5. Lacher W. Organized Crime and Conflict in the Sahel-Sahara Region. Washington : Carnegie Endowment for International Peace, 2013. P. 61–85. URL: https://www.researchgate.net/publication/265109369_Organized_Crime_and_Conflict_in_the_Sahel-Sahara_Region

6. Titeca K. Blood Cigarettes: Cigarette Smuggling and War Economies in Central and Eastern Africa. *Tobacco Control*. 2011. Vol. 20, № 3. P. 226–232. URL: <https://www.jstor.org/stable/41320110>

7. Illicit cigarette consumption in Europe. Results for the calendar year 2023. KPMG LLP. 2024. 292 p. URL: https://www.pmi.com/resources/docs/default-source/itp/illicit-cigarette-consumption-in-europe_2023-results_final.pdf

8. KPMG International. Illicit Cigarette Trade in the Maghreb Region: KPMG. KPMG, 2017. 66 p. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Illicit_Cigarette_Trade_in_the_Maghreb_R.html?id=ou-1tAEACAAJ&redir_esc=y

9. За останні 12 місяців прикордонники запобігли незаконному переміщенню понад 4,2 мільйона пачок сигарет. *Державна прикордонна служба України*. 2020. 5 травня. URL: <https://dpsu.gov.ua/en/news/Border-guardshave-prevented-smuggling-of-more-than-42-millionpacks-of-cigarettes-over-the-past-12-months>

10. Project SUN: A Study of the Illicit Cigarette Market in the European Union, Norway and Switzerland. 2017 Results. KPMG. URL: https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/uk/pdf/2018/07/project_sun_executive_summary_2018.pdf

11. Research Findings: Illicit Hubs, Tobacco Trade and Convergence with Illicit Commodities. Research Report. 2019. 42 p. URL: <https://tracc.gmu.edu/sites/default/files/TraCCC/Research-FindingsIllicit-Hubs-Tobacco-Trade-and-Convergence-with-IllicitCommodities.pdf>

12. Луцик А. І., Дмитрів В. І. Гармонізація акцизного оподаткування алкогольних напоїв і тютюнових виробів у країнах ЄС: досвід для України. *Наукові праці НДФІ*. 2022. № 1 (98). С. 34–44. <https://doi.org/10.33763/npndfi2022.01.034>

13. Trade Statistics Branch. *UN Comtrade Database*. URL: <https://comtrade.un.org/data>

14. Державна прикордонна служба України. URL: <https://dpsu.gov.ua/uk/news/16658-Za-rik-roboti-prikordonniki-prodovzhuvali-sistemno-rozvivatisya-ta-nadiyno-ohoronyati-kordon-Batkivshchini>

15. Over 4.4 million packages of smuggled cigarettes seized by border guards in 11 months of 2019. *Romanian Border Police*. 2020. URL: <https://www.politiadefrontiera.ro/en/main/i-over-44-million-packages-of-smuggled->

cigarettes-seized-by-border-guards-in-11-months-of-2019----7538.html

16. Eastern Partnership-Annual Risk Analysis 2023. Overview. Brussels. Frontex, the European Border and Coast Guard Agency. 2023. 10 p. URL: <https://www.statewatch.org/media/4308/eu-frontex-eastern-partnership-risk-analysis-2023-presentation-wk-11418-23-censored.pdf>

17. Shelley L. I. Dark Commerce. How a New Illicit Economy is Threatening Our Future. Princeton and Oxford : Princeton University Press, 2018. P. 403–406. <https://doi.org/10.4000/oconomia.5518>.

18. Williams M., Polityuk P. USAID Ends Funding for Troubled Ukraine Customs Reform. *Reuters*. 2016. URL: <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-corruption-usaid-idUSKBN14J10Z>

19. Sharkov D. An Ally of Ukraine's President Accused of Corruption Got Bailed out for Almost \$4 Million. *Newsweek*. 2017, 17 March. URL: <https://www.newsweek.com/2017/03/17/issue.html>

20. Савицький О. Арешт Насірова – перемога активістів. *Deutsche Welle*. 07.03.2017 р. URL: <https://www.dw.com/uk>

21. В Угорщині затримали українського митника при спробі перевезти наркотики через кордон. *РБК-Україна*. 06.03.2017. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/vengrii-zaderzhali-ukrainskogo-tamozhennika-1488802379.html>

22. Громадянин Монголії під виглядом дипломатичної пошти вивозив з України цигарки. *ZAXID.NET*. 23.03.2009. URL: https://zaxid.net/gromadyanin_mongoliyi_pid_viglyadom_diplomatichnoyi_poshti_vivoziv_z_ukrayini_tsigarki_n1074320

23. Security in Crisis Situations in the Border Regions of Poland and Ukraine. Scientific Papers of the International Scientific Conference. Lublin, 2022. 264 p. URL: https://www.pbu2020.eu/files/librarynews/file/0896f75e-3b2d-4066-8955-e9f7690992d9/CPE_monografia_konferencja2022_internet.pdf

24. Силовики вилучили нелегальні цигарки з ДНР на чотири мільйони. *Корреспондент.net*. 1.03.2016. URL: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/3636935-sylovyky-vyluchyly-nelehalnitysharky-z-dnr-na-chotyry-milyony>

25. Закарпаттям керує стара укорінена мафія – Луценко. *Укрінформ*. 13.07.2015 р. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-other-news/1863295-zakarpattyam_kerue_stara_ukorinena_mafiya_lutsenko_2073849.html

26. Report from the Commission to the Council and the European Parliament. European Commission. Brussels, 12.5.2017. COM(2017)

235 final URL: https://ec.europa.eu/antifraud/sites/antifraud/files/tobacco_implementation_report_12052017_en.pdf

27. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 р. : Закон України 2245-VIII від 7.12.2017 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-19#Text>

28. Currie L., Townsend J., Roux M. L. & other. Policy Recommendations for Tobacco Taxation in the European Union Integrated Research Findings from the PPACTE project. Lyon. *International Agency for Research on Cancer*. 2011. 156 p. URL: https://researchonline.lsh.ac.uk/id/eprint/1249628/1/ppacte_policy_recommendations_and_integrated_report.pdf

29. Miller Ch. Ukrainian Reform Activists Derail Effort To 'Destroy' Anticorruption Body. *Radio Free Europe/Radio Liberty*. 07.12.2017. URL: <https://www.rferl.org/a/ukraine-nabu-imf-world-bank-anti-corruption-efforts-thwarted/28902554.html>

30. Corruption high on agenda as Ukraine goes to polls. *Voices for Transparency*. 03.28.2019. URL: <https://voices.transparency.org/corruption-high-on-agenda-as-ukraine-goes-to-polls-57a7ed6001c9>

31. Operation MAGNUM. *European Anti-Fraud Office*. 2017. URL: https://ec.europa.eu/anti-fraud/policy/joint-customs-operations/magnum_en

32. Operation MAGNUM II. *European Anti-Fraud Office*. 2019. URL: https://ec.europa.eu/anti-fraud/media-corner/news/05-12-2017/jointcustoms-operation-magnum-ii-real-time-intelligence-exchange-leads_en

REFERENCES

1. Project Stella: A Study of the Illicit Cigarette Market in the EU. KPMG press office. 2018. 65 p., available at: https://public.tableau.com/views/ExecutiveSummary-TOUPLoad/Project%20Stella-ExecutiveSummary?:embed=y&:showVizHome=no&:display_count=yes&:toolbar=no#3

2. Krysovatyi, A. I. (2020), Suchasni vyklyky zabezpechennia mytnoi bezpeky v Ukraini : monohrafiia, Universytetska dumka, Ternopil, 414 s.

3. Cornell, S. E. (2005), The Interaction of Narcotics and Conflict, *Journal of Peace Research*, Vol.42, No.6, pp. 751–760, available at: http://isdp.eu/wp-content/uploads/publications/2005_cornell_the-interaction-of-narcotics-and-conflict.pdf

4. Kukhianidze A. and Gotsiridze R. Smuggling Through Abkhazia and Tskhinvali Region of Georgia. Tbilisi : Transnational Crime and Corruption Center (TraCCC) Georgia Office.

2004. 106 p., available at: https://tracc.gmu.edu/wp-content/uploads/2020/09/Kukhianidze_Kupatadze_Smuggling_Georgia_Eng_2004.pdf

5. Lacher W. (2013), *Organized Crime and Conflict in the Sahel-Sahara Region*, Carnegie Endowment for International Peace, Washington, p. 61–85, available at: https://www.researchgate.net/publication/265109369_Organized_Crime_and_Conflict_in_the_Sahel-Sahara_Region

6. Titeca K. (2011), *Blood Cigarettes: Cigarette Smuggling and War Economies in Central and Eastern Africa*, *Tobacco Control*, Vol. 20, no. 3, pp. 226–232, available at: <https://www.jstor.org/stable/41320110>

7. *Illicit cigarette consumption in Europe. Results for the calendar year 2023*. KPMG LLP. 2024. 292 p., available at: https://www.pmi.com/resources/docs/default-source/itp/illicit-cigarette-consumption-in-europe_2023-results_final.pdf

8. *KPMG International Illicit Cigarette Trade in the Maghreb Region*: KPMG (2017), KPMG, 66 p., available at: https://books.google.com.ua/books/about/Illicit_Cigarette_Trade_in_the_Maghreb_R.html?id=ou-1tAEACAAJ&redir_esc=y

9. *Za ostanni 12 misiatsiv prykordonnyky zapoblyhly nezakonomu peremishchenniu ponad 4,2 miliona pachok syharer*. *Derzhavna prykordonna sluzhba Ukrainy*. 2020. 5 travnia, available at: <https://dpsu.gov.ua/en/news/Border-guardshave-prevented-smuggling-of-more-than-42-million-packs-of-cigarettes-over-the-past-12-months>

10. *Project SUN: A Study of the Illicit Cigarette Market in the European Union, Norway and Switzerland. 2017 Results*. KPMG, available at: https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/uk/pdf/2018/07/project_sun_executive_summary_2018.pdf

11. *Research Findings: Illicit Hubs, Tobacco Trade and Convergence with Illicit Commodities*. Research Report. 2019. 42 p., available at: <https://tracc.gmu.edu/sites/default/files/TraCCC/Research-FindingsIllicit-Hubs-Tobacco-Trade-and-Convergence-with-IllicitCommodities.pdf>

12. Lutsyk, A. I. and Dmytriv, V. I. (2022), *Harmonizatsiia aktyznoho opodatkuvannia alkoholnykh napoiv i tiutiunovykh vyrobiv u krainakh YeS: dosvid dlia Ukrainy*, *Naukovi pratsi NDFI*, № 1 (98), s. 34–44. DOI: <https://doi.org/10.33763/npdfi2022.01.034>

13. *Trade Statistics Branch. UN Comtrade Database*, available at: <https://comtrade.un.org/data>

14. *Derzhavna prykordonna sluzhba Ukrainy*, available at: <https://dpsu.gov.ua/uk/news/16658-Za-rik-roboti-prikordonniki-prodovzhuvali-sistemno-rozvivatisya-ta-nadiyno-ohoronyati-kordon-Batkivshchini>

15. *Over 4.4 million packages of smuggled cigarettes seized by border guards in 11 months*

of 2019. *Romanian Border Police*. 2020, available at: <https://www.politiadefrontiera.ro/en/main/i-over-44-million-packages-of-smuggled-cigarettes-seized-by-border-guards-in-11-months-of-2019---7538.html>

16. *Eastern Partnership-Annual Risk Analysis 2023. Overview*. Brussels. *Frontex, the European Border and Coast Guard Agency*. 2023. 10 p., available at: <https://www.statewatch.org/media/4308/eu-frontex-eastern-partnership-risk-analysis-2023-presentation-wk-11418-23-censored.pdf>

17. Shelley, L. I. (2018), *Dark Commerce. How a New Illicit Economy is Threatening Our Future*, Princeton University Press, Princeton and Oxford, p. 403–406. DOI: <https://doi.org/10.4000/oeconomia.5518>

18. Williams M. and Polityuk P. *USAID Ends Funding for Troubled Ukraine Customs Reform*. *Reuters*. 2016, available at: <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-corruption-usaid-idUSKBN14J10Z>

19. *Sharkov D. An Ally of Ukraine's President Accused of Corruption Got Bailed out for Almost \$4 Million*. *Newsweek*. 2017, 17 March, available at: <https://www.newsweek.com/2017/03/17/issue.html>

20. *Savytskyi O. Aresht Nasirova – peremoha aktyvistiv*. *Deutsche Welle*. 07.03.2017, available at: <https://www.dw.com/uk>

21. *V Uhorschyni zatrymaly ukrainskoho mytnyky pry sprobi prevezty narkotyky cherez kordon*. *RBK-Ukraina*. 06.03.2017, available at: <https://www.rbc.ua/rus/news/vengrii-zaderzhali-ukrainskogo-tamozhennika-1488802379.html>

22. *Hromadianyn Mongolii pid vygliadom dyplomatychnoi poshty vyvoziv z Ukrainy tsyharky*. *ZAXID.NET*. 23.03.2009, available at: <https://zaxid.net/gromadyanin-mongoliiyi-pid-viglyadom-diplomatichnoyi-poshti-vivoziv-z-ukrayini-tsigarki-n1074320>

23. *Security in Crisis Situations in the Border Regions of Poland and Ukraine*. Scientific Papers of the International Scientific Conference. Lublin, 2022. 264 p., available at: https://www.pbu2020.eu/files/librarynews/file/0896f75e-3b2d-4066-8955-e9f7690992d9/CPE_monografia_konferencja2022_internet.pdf

24. *Sylovyky vyluchyly nelegalni tsyharky z DNR na chotyry miliony*. *Korrespondent.net*. 1.03.2016, available at: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/3636935-sylovyky-vyluchyly-nelegalni-tsyharky-z-dnr-na-chotyry-miliony>

25. *Zakarpatiam kerue stara ukorinena mafia – Lutsenko*. *Ukrinform*. 13.07.2015, available at: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/1863295-zakarpatyiam-kerue-stara-ukorinena-mafiya-lutsenko-2073849.html

26. Report from the Commission to the Council and the European Parliament. European Commission. Brussels, 12.5.2017. COM(2017) 235 final, available at: https://ec.europa.eu/antifraud/sites/antifraud/files/tobacco_implementation_report_12052017_en.pdf

27. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deiakyykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zabezpechennia zbalansovanosti biudzhetnykh nadkhodzen u 2018 r. : Zakon Ukrainy 2245-VIII vid 7.12.2017 r. *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-19#Text>

28. Currie L., Townsend J., Roux, M. L. and other. (2011), Policy Recommendations for Tobacco Taxation in the European Union Integrated Research Findings from the PRACTE project, *International Agency for Research on Cancer*, Lyon, 156 p., available at: https://researchonline.lshtm.ac.uk/id/eprint/1249628/1/ppacte_policy_recommendations_and_integrated_report.pdf

29. Miller Ch. Ukrainian Reform Activists Derail Effort To ‘Destroy’ Anticorruption Body. *Radio Free Europe/Radio Liberty*. 07.12.2017, available at: <https://www.rferl.org/a/ukraine-nabu-imf-world-bank-anti-corruption-efforts-thwarted/28902554.html>

30. Corruption high on agenda as Ukraine goes to polls. *Voices for Transparency*. 28.03.2019, available at: <https://voices.transparency.org/corruption-high-on-agenda-as-ukraine-goes-to-polls-57a7ed6001c9>

31. Operation MAGNUM. *European Anti-Fraud Office*. 2017, available at: https://ec.europa.eu/anti-fraud/policy/joint-customs-operations/magnum_en

32. Operation MAGNUM II. *European Anti-Fraud Office*. 2019, available at: https://ec.europa.eu/anti-fraud/media-corner/news/05-12-2017/jointcustoms-operation-magnum-ii-real-time-intelligence-exchange-leads_en

*Стаття надійшла до редакції
12 квітня 2025 р.*